

BAHOLASH MEZONLARINI TAKOMILLASHTIRISH UCHUN ILG'OR TAJIRIBALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Daminov Alisher

Jizzax davlat pedagogika universiteti Ta'lim muassasalarining boshqaruvi magistranti

Annotatsiya: *ushbu maqolada baholash mezonlarini takomillashtirish uchun ilg'or tajribalar va innovatsion yondashuvlarning mazmuni haqida ma'lumotlar mavjud. O'quvchilar tomonidan o'quv materialini o'zlashtirishning ma'lum sifatlari, o'quv dasturida ko'zda tutilgan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish jarayonlari ham keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Baholash mezoni, bilim, ko'nikma va malaka, bilim darajasi, tizimlashtirish, dars sifati va ta'lim jarayoni.*

Darsda nazorat va baholash faoliyatini tashkil etishda katta tajriba to'plangan. Ammo bu masalaning dolzarbligi kamaymaydi. Dars sifati va samaradorligini oshirish uchun talabalar bilimni baholash amaliyotini takomillashtirish zarur. Baholash o'quvchilarning o'quv jarayonida o'z oldilariga qo'yilgan vazifalarni bajarish darajasini, sifatini aniqlash demakdir.

Baho - bu davlat standartlarida belgilangan talabning bilim darajasini belgilash.

Nazorat - har bir talaba tomonidan o'quv faoliyatining haqiqatda erishilgan natijalarining ta'lim standartlari va o'quv dasturlarida belgilangan fan-faoliyat shaklida rejalashtirilgan o'quv natijalariga muvofiqligi darajasini aniqlashga qaratilgan o'quvchilarning ta'lim yutuqlarini tekshirish va baholash tartibi.

Shunga ko'ra, biz o'quvchida har qanday harakatni bajarish qobiliyatini shakllantirsak, u avvalo uni batafsil bajaradi, bajarilayotgan ish-harakatning har bir bosqichini batafsil o'z ongida mustahkamlaydi, demak, har qanday harakatni bajarish qobiliyati shakllanadi. bola mahorat sifatida. Bu ko'nikma mashg'ulot va uni bajarish chastotasi bilan yaxshilanadi, mos ravishda bu harakatni bajarish jarayoni qisqaradi va u avtomatik ravishda bajarila boshlaydi - shuning uchun talabning mahorati mahoratga aylanadi.

Nazorat - talabning o'quv faoliyati natijasini dastur tomonidan ushbu natijaga qo'yiladigan talablar bilan aniqlash va taqqoslash. *Nazorat* quyidagilarni o'z ichiga oladi: bilimlarni tekshirish; baholash va belgilash jarayoni, ya'ni. baholash natijasi.

Bilimlarni nazorat qilish va baholashning asosiy maqsadi o'quvchilar tomonidan o'quv materialini o'zlashtirishning ma'lum sifatlari, o'quv dasturida ko'zda tutilgan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish darajasidir.

Nazorat o'quv jarayonining ajralmas qismi sifatida tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Har bir talabning o'z o'qish natijalari uchun javobgarlik o'lehovini aniqlash nazoratning asosiy vazifasi hisoblanadi.

Bilimlarni nazorat qilish tizimli, keng qamrovli va shaklan xilma-xil bo'lishi, shuningdek, o'qituvchilar talablarining birligiga asoslanishi kerak. Boshlang'ich maktabda bilim, ko'nikma va malakalarni nazorat qilish quyidagi funktsiyalarni bajaradi:

- 1) tarbiyalash (talabani o'qish natijalari uchun mas'uliyat hissini tarbiyalash)
- 2) o'qitish funktsiyasi (bilim sifatini oshirish, ularni tizimlashtirish)
- 3) rivojlanish (maktab o'quvchilarining kognitiv faolligini rag'batlantirish)
- 4) nazorat va diagnostika (kichik o'quvchilarning o'quv natijalarini aniqlash va tashxislash)
- 5) prognostik (bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish va uni tuzatish jarayonini boshqarish) [1].

Nazorat usullari - *bu* o'qituvchi va talabalarning o'quv va kognitiv faoliyatining samaradorligini aniqlash usullari.

Quyidagi nazorat usullari mavjud:

O'quv jarayonidagi nazorat joyida:

1. Joriy - og'zaki va yozma bo'lishi mumkin: individual so'rov, frontal so'rov, muhokama, diktant, loyiha tadqiqot faoliyati, testlar, amaliy ishlar.
2. Tematik - test, amaliy ish jarayonida amalga oshirilishi mumkin.
3. Intermediate - har bir sinf oxirida o'tkaziladi, yozma ravishda o'tkaziladigan test yoki yakuniy test orqali amalga oshirilishi mumkin
4. Yakuniy - nashr oxirida, shuningdek, yozma ravishda amalga oshiriladigan nazorat ishi, yakuniy test orqali amalga oshiriladi.

Tashkilot usuli:

1. Og'zaki (og'zaki so'rov, bahs-munozara, o'qituvchining ko'rsatmasi bo'yicha qayta hikoya qilish, qo'shimcha material (maqolalar, belgilar, topishmoqlar, she'rlar), rasmga ko'ra hikoya, mos yozuvlar sxemasi bo'yicha;
2. Yozma (ochiq va yopiq testlar, yozma so'rovlar, har xil turdagi kartalar, jadvallarni to'ldirish, diagrammalarni to'ldirish)

Ishtirokchilar soni bo'yicha:

1. Frontal
2. Guruh
3. Individual

Faoliyatning asosiy turi bo'yicha:

1. Og'zaki (og'zaki): matn bilan ishlash, og'zaki va yozma, jadvallar, diagrammalar bilan.
2. Amaliy (rasm chizish, tajribani takrorlash, xarita, globus, termometr bilan ishlash, minerallarni tanib olish va h.k.)³

³ Качмазова И.Л., Тебиева А.Б., Тимошкина Н.В. МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ОЦЕНИВАНИЯ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ОКРУЖАЮЩЕГО МИРА // Международный студенческий научный вестник. – 2018. – № 6. ; URL: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=19347> (дата обращения: 29.04.2023).

Baholash - baholash holatlarida o'quv materialining o'zlashtirilganlik darajasini, uning sifatini aniqlash. **Belgilash** - nuqta bilan ifodalangan baholash.

An'anaviy baholash tizimi noaniqlikdan, baholash me'yorlarining o'zboshimchaliklaridan aziyat chekadi, tashqi baholashga bog'liq, bolalarda tashvish darajasini oshiradi va samarali o'rganishga hissa qo'shmaydi. Talabalar va o'qituvchi o'rtasida tushunmovchilik mavjud. An'anaviy tizimda talabaning maqsad sari protsessual, mazmunli harakati emas, faqat yakuniy natija baholanadi.

Agar yaxshi baho olish juda oson bo'lsa, talabalar o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini yo'qotadilar. Noto'g'ri noto'g'ri baho talabaning o'qishni butunlay to'xtatib qo'yishiga olib kelishi mumkin va noxolis baholash butun o'quv jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Baholash tizimi o'quvchilarni muvaffaqiyatga yo'naltirishi, ularning o'zini o'zi qadrlashini rivojlantirishga yordam berishi, o'rganishni rag'batlantirishi va rag'batlantirishi va dasturni bajarish darajasi haqida ma'lumot berishi kerak.

Amaliy ish hayotda zarur bo'lgan amaliy ko'nikma va ko'nikmalarni (natijalarni o'lchash, kuzatish, tahlil qilish va h.k.) rivojlantirishga yordam beradi va shu bilan birga intellektual etishmovchilikni to'g'rilaydi, mavzu bo'yicha asosiy va ikkinchi darajalilarni ajrata olish qobiliyatini rivojlantiradi; ob'ektlarni aniqlang va solishtiring.

Amaliy usullarga kuzatish, laboratoriya tajribalari, ob'ektlarni aniqlash va tavsiflash ustida ishlash, tabiatshunoslik asboblari bilan ishlash, hayvonot dunyosi burchagida va o'quv-tajriba maydonchasida amaliy ishlar kiradi.

An'anaviy nazorat vositalari yozma yoki og'zaki dars so'rovlari, uy vazifalari va imtihonlarni o'z ichiga oladi. *Og'zaki dars so'rovlari* odatda joriy nazoratda qo'llaniladi. Ular o'qituvchining savollariga talabalarning javoblarini olishni o'z ichiga oladi va afzalliklarga ega va ularni tashkil qilish oson bo'lganligi sababli, o'quvchilarning o'qishini tuzatish jarayonida tezkor fikr-mulohazalarni ta'minlaydi, sinfda muhokamalarni rag'batlantiradi va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantiradi. *Og'zaki so'rovning* kamchiligi talabalarni parcha-parcha qamrab olishdir, chunki o'qituvchi har bir darsda 4-5 kishidan ko'p bo'lmagan intervyu olishi mumkin. *Yozma dars so'rovlariga* ma'lum bir o'qish davri natijalarini jamlovchi testlarni o'z ichiga oladi.

Nazoratning maxsus shakli *uy vazifasi bo'lib*, uning natijalarini sinfda muhokama qilish o'quv ta'siriga ega, ayniqsa vazifalar nostandart echimlarga imkon beradigan hollarda. *Yakuniy nazoratda odatda og'zaki yoki yozma imtihonlar* qo'llaniladi, bu, qoida tariqasida, vijdonan o'qishga odatlangan maktab o'quvchilarida sezilarli hissiy va jismoniy ortiqcha yuklarni keltirib chiqaradi.

An'anaviy nazorat va baholash vositalarining afzalliklari va kamchiliklari. An'anaviy nazorat va baholash vositalarini ishlab chiqish odatda o'qituvchilar uchun qiyinchilik tug'dirmaydi, chunki u keng uslubiy bazaga asoslangan va osonlik bilan amalga oshiriladi. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'zlarining maktab yillaridagi tajribasidan tanish so'rovlar va imtihonlardan foydalanish uchun zarur tayyorgarlikni oladilar. An'anaviy nazorat dastlabki moliyaviy investitsiyalarni talab qilmaydi, qimmat kompyuterlar, dasturiy ta'minot va testlarni talab qilmaydi.

An'anaviy monitoring va baholash vositalarining kamchiliklari afzalliklaridan ancha ustundir. Ushbu kamchiliklar orasida an'anaviy nazorat vositalari va o'quvchilar uchun ta'lim dasturlarining o'zgaruvchanligi va foydalanish imkoniyatini ishlab chiqishni ta'minlaydigan zamonaviy o'qitish texnologiyalari o'rtasidagi aloqaning yo'qligi, ommaviy ta'lim samaradorligining pastligi, nazorat natijalarining sub'ektivligi va mos kelmasligi kiradi. Bunday kamchiliklarga qaramay, ko'plab o'qituvchilar, hatto vijdonan mehnat qilishga odatlanganlar ham an'anaviy nazorat va baholash vositalaridan foydalanishni targ'ib qilmoqdalar. Aytishlaricha, o'qituvchi imtihonda o'z bahosini qo'yadi, lekin ozchilik o'z ishini xolis baholay oladi. Shuning uchun nazorat amaliy pedagogikaning ancha konservativ sohasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" gi 2018 yil 9 avgustdagi 19-2018 sonli buyrug'i
2. O'rinov, V., Umarov, A. (2020). Oliy ta'limda kredit-modul: Yangi o'quv yilida talabalarni nimalar kutmoqda?[Credit module in higher education: What students expect in the new academic year?
3. European Union. (2017). Overview of the Higher Education System, Uzbekistan.
4. Григорьев В.В. Исторический очерк русской школы. М.: Т-во Тип. А.И. Мамонтова, 1900 (репринтная копия).
5. Ананьев Б.Г. Психология педагогической оценки // Труды Института по изучению мозга им. В.М. Бехтерева, IV. Л., 1935
6. Usmonov B.Sh., Xabibullayev R.A. Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O'quv qo'llanma. T.: "Tafakkur" nashriyoti, 2020 y. 120 bet.
7. Atack, P. (2020). What is the European Credit Transfer System (ECTS)? Retrieved from <https://www.study.eu/article/what-is-the-ects-european-credit-transfer-and-accumulation-system>